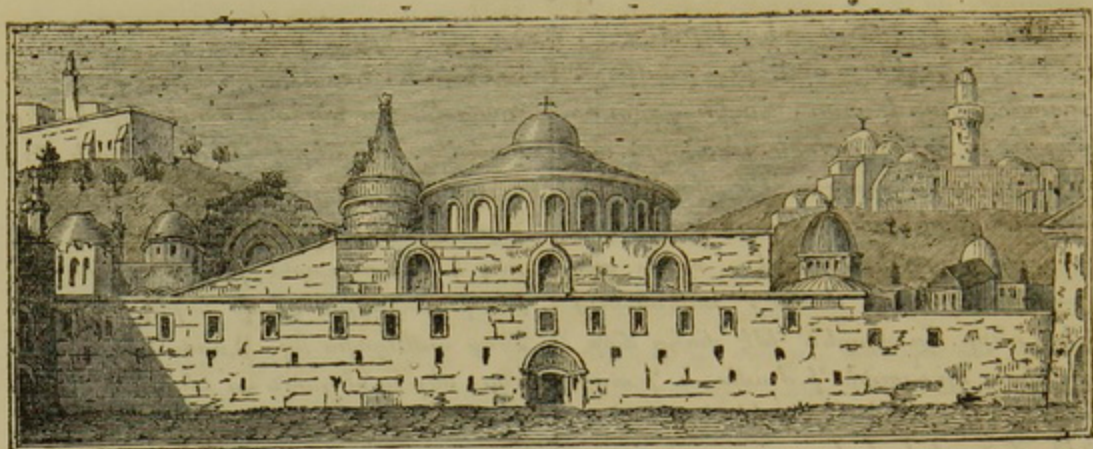

ՏԱՍՆԵՐՈՒՄ ՏԱՐԻ
ԹԻՒ 1.

ԱՄՍԱԳԻՐ

ՅՈՒՆԿԱՐ 31
1875.

ԱԶԳԱՅԻՆ, ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԳԻՏԱԿԱՆ

ՆՈՐ ՏԱՐԻ

ԽՈՐՀՐԴԱԾՈՒԹԻՒՆ ԿԵՆԱՅ ԵՒ ՄԱՀՈՒԱՆ ՎՐԱՅ

ՏԱՐԻՆԵՐ անցան, և ահա տարի միեւեռ անցաւ. նոր տարի մ'ալ կը յաւ չորդէ, սմանք մեռան, սմանք կ'ապրին, որ աւուր՝ և կեանք մահու կը յաջորդեն. սիրտս կը արտփի, միտքս կը յաւըն, հագիս կ'ամբօխի, կը ժողովեմ, զանազան տխուր յիշատակներ կ'արթնան սրտիս մէջ, որոց մասին տխրանք կ'որոնեմ և տխրանքս հետեւեալ խորհրդածութեանս մէջ կը դնեմ:

Մինչ ցարդ կարծէի, որ աշխարհը մարդոց վայելից կայանն է, կարծէի որ մահը կարգ և կանոն ունի. կարծէի, որ բարոյներն անվիշտ կը մնան աշխարհի վրայ և չարերը միայն կը տառա-

պին, կարծէի որ Արեգակն արդարեւ բուն վրայ միայն կը ծագի, և անձրեւն անոնց վերայ միայն կը տեղայ. կարծէի որ հասուն տղուները միայն ծառէն կը թափին, մտադու ծառին կային զարնող չ'ըլլար, վարդը չը բացուած չը թառամիր, ճրագին իւրը չ'ստացած չը մարիր. վերջապէս իւրեւ տխար մարդ կարծէի, որ աշխատողն իւր աշխատութեան արդիւնքը, հարուստն իւր գիլած հարստութիւնը, թաղաւորն իւր թաղն ու դահլիճն անպակաս պիտի վայելէր, ահա այս ամէն կարծիքներս կը տեսնեմ որ ամէն օր կը փլուծին. և անցած տարւոյն մէջ քանի քանի անգամ փլուցան:

Անուրանայի ճշմարտութիւն մ'է, որ մարդն հոգէն առաւ իւր բաժինը, հողուն պէտք է տայ, հոգէն գոյաւորեցաւ և ՚ի հող պիտի դառնայ, ամեն որ այս ճանապարհէն պիտի անցնի եւ պիտի խմէ մահու բաժակը, սակայն գաղտնիքն այս է, որ ոչ օրն յայտնի է և ոչ ժամն, ամենօրեայ դէպքերը կը վիպեն՝ թէ մահը մարդոյ վրայ կը հասնի ՚ի ժամու և ՚ի տուրաժամու, մահը կը զոհէ իւր ճիրաւնին մանուկ և երիտասարդ, կառուրեալ և ծեր, հարուստ և աղքատ: Երբեք մէկը չը վտահի իւր հասակին և առողջութեան վրայ, չը վստահի իւր առողջութեան և զօրութեան վրայ, վասն զի մեռնիլը կարգ չ'ունի, մահը խիղճ և խորութիւն չ'ունի, օրհասը պայմանաժամ չ'ունի, նորա սրտմանաժամը Ամենակալ Նախախնա մողին ձեռքն է: Կը տեսնես պատանի մը ամենայն կատարելութեամբ լի, մարմնով զօրաւոր, վիճակաւ հարուստ, և ահա մահուան գերանդին չը խնայեր նորա կենաց նորահիւս թելը կտրելու, կը տեսնես ուրիշ մը մարմնով տկար, երեսը գոյն չը կայ, աղքատութեամբ թշուառացած, ցամաք հացի կարօտ, այսու ամենայնիւ մահը նորա չը մօտենար, կը տեսնես աչխոյժ երիտասարդ մը գեղեցիկ բազմանքներով լցուած, և ահա յանկարծ մահուան զոհ կ'ըլլայ, իսկ անդին զառամեալ ծեր մը, վերջին աստիճան անցօր, աչքերուն մէջ լոյս չ'է մնացած, իւր մահը կը խնդրէ, այնու աւանայնիւ դեռ կ'ապրի: Ո՛հ, այս ի՞նչ անհասկանալի գաղտնիք է, այս ի՞նչ անխմանալի խորհուրդ է, եւ ո՞վ կարող է այս գաղտնեաց թափանցել և Աստուածային անօրինութեան գէժ գանգատիլ, քանի որ նորա անօրինութիւնը անխմանալի է, նորա մե-

ծութիւնը բարձր է քան զամենայն մեծութիւն, նորա խորհուրդը խոր է և նորա կամքը անհամեմատ վեր է մեր կամքէն, նա աէր է կենդանեաց և մեռելոց, նորա քանդածը չը շինուիր և նորա շինածը չը քանդուիր, նա կարող է դատաւորները յիմարեցնել և թագաւորները գերի վարել: Ուստի մենք ամենքնիս ալ Աստուծոյ ձեռքն ենք, մեր ունեցածն ալ անորն է, մենք ալ անորն ենք, նա երբ կամի մեր ունեցածն մեր ձեռքէն կ'առնու, և երբ կամի զմեզ կը կոչէ, մեր ձեռքէն առած ժամանակ չենք կարող արտնջալ և զմեզ կոչած ժամանակ չենք կարող չ'երթալ, ըստ սրում մեր ունեցածները մերը չ'են, իբրեւ աւանդ են, և մենք աւանդապահ պանդուխտ ենք աշխարհիս վրայ, անշուշտ պիտի երթանք օր մը հոն, ուր գնացին մեր սիրելիներն ու զաւակները, մեր եղբայրներն ու ազգականները, նոքա գնացին մեզմէ բաժնուէլով, մենք մնացինք անոնցմէ բաժնուէլով: Այս բաժանման մէջ բնականաբար կը տրտմինք. բայց պէտք չէ յուսահատուլ չափ տրտմինք եւ սգանք, վասն զի այս հեթանոսական գործ է, չափազանց սղալ, չափազանց սղալ հեթանոսական սովորութիւն է, Քրիստոնէութիւնը այս գիրքը չ'ընդունիր, մենք յոյս ունիմք վերստին կենդանանալ և միտիթարութիւն ունինք վերստին տեսնել մեր սիրելիները: Հեթանոսներն այս յուսոյ միտիթարութենէն զուրկ են: Մեր հաւատքը մեզ կ'ուսուցանէ որ մեր բաժանումն յաւիտեական չ'է, այլ ժամանակաւոր, մեզմէ բաժնուողները կը փափաքին մեզ հետ միանալ և մենք կը փափաքինք զանոնք տեսնել, և միտի կարելի է անոնց նորէն յաշխարհ դառնալ, կարելի է երկնային հայրենիս վերինն Երուսաղէ-

մի քաղցրութիւնը մերժել և աշխարհիստորութեան դիմել, մի թէ կարելի է անժամանակ յարութիւն առնել, ոչ երբէք. այլ պէտք է իմանալ որ ճանապարհորդութեան կարգը մերն է, մենք ստիպուած ենք երթալ անոնց մօտ, ստիպուած ենք թողուլ զաշխարհ, վասն զի մերը չէ. ստիպուած ենք յանձնել մեր մարմինը հողուն, վասն զի վճռուած է. եւ ստիպուած ենք հեռանալ աշխարհէն վասն զի մեր հայրենիքը չէ. այլ մեր հայրենիքը երկինքն է, մեր սեպհական տունը այն տեղ է, մեր երջանիկութեան կայանը և առաքինութեան յաղթանակը այն տեղ է, երանական կեանքը անգ պիտի վայելենք: Այս է Նախախնամութեան անօրէնութիւնը, այս է մահկանացու մարդոց վախճանը:

Ուստի քանի որ աշխարհիս մէջ պանդուխտ ենք եւ ճանապարհորդ, քանի որ մահուան պայմանաժամը մեզնէ ծածկեալ է, ինչո՞ւ աշխարհիս պատրանաց նշաւակ եղած՝ յաւիտեանական կեանքը անցաւորին կը զոհենք, անժամանակը ժամանակաւորին և հոգին մարմնաց հաճոյից կը մատենք, առանց գիտնալու թէ ե՞րբ է բաժանման օրն ու ժամն: Ո՛րչափ անտարբերութիւն և անզգայութիւն: Թշուառ մարդ, ոչ դէպքերէն կը զգաստանայ, ոչ պատուհասներէն կը սարսի և ոչ Աւետարանական ճշմարտութեանց ահանջ կը դնէ, մի կողմէն մի օր կամ մի ժամ ապրելու ապահովութենէ զուրկ լինելը զգալի կերպիւ կը տեսնէ, այնուամենայնիւ միւս կողմէն երկար տարիներ ապրելու պատրաստութիւններ կը տեսնէ: Մէկը ահագին տուններ կը շինէ նստելու համար, ուրիշ մը թաղաւոր կ'ըլլայ տիրելու համար, ուրիշ մը հարստութիւններ կը դիզէ

վայելելու համար, ուրիշ մը համալսարաններու մէջ տարիներ կը զոհէ՝ ամեն գիտութիւն գլխուն մէջ լեցնելով, բնութեան գաղտնեաց թափանցելու համար, սակայն մահը, տարաժամ մահը, անխտիր ամենքն ալ հողով կը պսակէ, յոյս տալով աշխարհի, որ չը կայ տեւական հանգիստ, չը կայ ճրջմարիտ ուրախութիւն աշխարհի վրայ. աշխարհը օտար, տեսածնիս օտար, ունեցածնիս օտար, մարմիննիս ալ օտար: Արդ՝ այս ամենը յայտնի ըլլալով ինչո՞ւ ուրեմն մէկըմէկ կը գղենք, մէկ զմէկ կը թշնամանենք, մէկըմէկ կը մատնենք, մէկ մէկու կը նախանձինք, մէկ մէկու ձեռքէն կը յափշտակենք, զրկեալը կը տառապի, անմեղը կը բողբէ, թշուառը կը հառաչէ. իսկ մենք տակաւին անզգայութեան փոխին մէջ կը գործենք՝ ինչ որ խղճի դէմ է, կը խօսինք՝ ինչ որ ճշմարտութեան հակառակ է, կը հաւատանք՝ ինչ որ անստոյգ է: Ո՛հ, այս ինչ հակասակ ընթացք է մեր բուն վախճանին եւ նպատակին. որո՞ն է արդեօք մեռնելու կարգը եւ որո՞ն է յաղթանակը: Այս անցաւոր կենաց ապարեզին մէջ բռնաւորն է տիրող թէ զրկեալը. ճնշողն է վնասող թէ ճնշեալը. հալածողն է ուրախ թէ հալածեալը, հարստանէ հանգիստ թէ աղքատն. խաչողն է յաղթող թէ խաչեալը. որո՞ն է արդեօք մահուան կտրգը: Ահա այս է ամենամեծ գաղտնիքը, զոր Աստուած ծածկած է մեզնէ մեր բարութեան համար, ծածկած է օրն ու ժամը, որոյէս զի սթափի բռնաւորն իւր բռնութիւններէն, Թողու ճնշողն իւր ճնշումները, արթնցընէ խաչողն իւր ապառաժ սիրտը, չվտռահի հարուստն իւր հարստութեան վրայ, թաղաւորն իւր փառաց և պերճութեան վրայ, զօրաւորն իւր

զօրութեան վրայ, այլ գիտնան, որ մահը վաղահաս է, օրհասն յանկարծական է, աշխարհիս ամեն բաներն ունոյն են, երազ են, առ աչօք տեսիլներ են: Երբ այս ամենը մարդ միանգամ մտածէ և իւր խորհրդածութեցն իւր ընէ և ընդ նմին իւր միտքը առ Աստուած բարձրացնէ, ալ ինչպէս կը համարձակի աշխարհի հետ սերտ կապով կապուիլ եւ մարմնոյ հաճոյից գերի ըլլալ: Հոգի տուժել և երանական միջոցառութենէ զրկուիլ:

Ուրեմն մենք մահուն անստուգութեան յիշատակը նորատակ ունենալով՝ ամեն վարկեան արթուն և պատրաստ ըլլանք, աշխարհ տուժենք եւ հոգի շահինք, ժամանակաւորը զոհենք եւ յաւիտենականը վաստկինք, որ մերձ կայ առ մեզ, այն ատեն մահը չէ կարող իշխել մեր վրայ, այլ մենք մահուան կ'իշխենք, այն ատեն մահը մեզ համար կեանք և անմահութիւն կ'ըլլայ, այն ատեն մեռնելէն երբէք չենք սոսկար, այլ ուրախութեամբ կը գիւմենք նման այն պանդուխտ ճոռապարհորդին, որ իւր պանդխտութեան օրերուն մէջ կատարեալ խոհեմութեամբ վարուելով, կեանքը լաւ տնօրինած, վաստակները օրինաւոր կերպով պահած, միշտ հայրենիքը նպատակ ունենալով շարունակ պատրաստ կը գտնուի. երբ ճանապարհ կ'ենէ, իւր սիրելիները տեսնելու յուսով սիրտը ուրախութեամբ կը բաբախէ, այս

պէս ալ, եթէ մենք աշխարհս օտար երկիր ըլլալը ճանչնանք, եթէ մեր այս պանդխտութեան օրերը խոհեմութեւ արթնութեւ անցնենք, եթէ մեր յաւիտենական հայրենիքը շարունակ յիշենք, այն ատեն մենք ալ մահը իբրեւ բուն հայրենիք տանող ճանապարհ մը կը ճանչնանք և նորա հասած ատեն անկէ չենք սարսափիր, վասն զի Առաքելոյն ըսածին պէս այս աշխարհիս մէջ մնալիք քաղաք չունինք. մեր քաղաքաւորութիւնը երկինքն է, ուր որ մեր Փրկիչը Յիսուս Քրիստոս և երջանկաց դատը կը գտնուին, հոն պիտի երթանք. մեր բոլոր կեանքը հոն երթալու պատրաստութիւն մ'է: Ուրեմն ամեն վարկեան այս ճանապարհորդութեան համար պատրաստ գտնուինք, վասն զի ոչ օրը գիտենք և ոչ ժամը և վասն զի կու գայ գիշեր, որուն մէջ մէկը չէ կարող գործել:

Նոր պարգեւ մը համարինք Նախախնամութենէն ներկայ տարին, նոր առաքինութիւններ գործենք, նոր բարիքներով ծփանանք, նոր թեւերով թեւաւորինք. վասն զի ո՞ր գիտէ թէ մենք եւս նոր տարւոյս հետ պիտի չը թռչնա՞նք դէպ ՚ի յաւիտենականութիւն, վասն զի ինչպէս թռաւ հին տարին, թռան շատ մարդիկ աշխարհէս, այսպէս պիտի թռչի նորն եւս, և պիտի թռչին շատ մարդիկ եւս դէպ ՚ի յաւիտենականութիւն :

Մ. Վ. Կ.